

АГЕЕУ А. Р. (Магілёў,
педінстытут)

АБ ДАТАХ ЗАСНАВАННЯ ПЕДІНСТЫТУТА І СПРОБАХ АДКРЫЦЦА УНІВЕРСІТЭТА У г. МАГІЛЁВЕ

У гэтым годзе грамадскасць Магілёва адзначае 75-годдзе заснавання Магілёўскага педагогічнага інстытута (1918 г.) і 80-годдзе адкрыцця Магілёўскага настаўніцкага інстытута (1913 г.). Тое, што гэтыя дзве падзеі ў рэшце рэшт пачынаюць разглядацца як этапы аднаго працэсу, доўгачакана і лагічна.

Педагогічны інстытут у свой час, па сутнасці, стаў пераемнікам настаўніцкага, але гэта, на вялікі жаль, ігнаравалася ў савецкую эпоху. Доўгія гады святкавалася адна дата — 1918 г. Падкрэслівалася, што толькі ў савецкі час у Магілёве з'явілася першая ВУ, што да рэвалюцыі 1917 г. нават пастаноўка пытання аб адкрыцці вышэйшай навучальнай установы расцэньвалася, як антыўрадавая дзейнасць¹. Дата 1913 г. у дачыненні да педагогічнага інстытута проста ігнаравалася.

У гэтых сцвярджэннях мелася пэўная рацыя. Настаўніцкі інстытут лічылі сярэдняй навучальнай установай. Царскі рэжым, баючыся распаўсюджання рэвалюцыйнай заразы ў непакорным краі, які менш, чым за стагоддзе тройчы падымаўся на паўстанні супраць расійскага панавання, з насцярогай ставіўся да планаў адкрыцця ў ім універсітэта. Пасля падаўлення паўстання 1863—64 гг. быў закрыты нават Горацкі земляробчы інстытут.

Але ў такім падыходзе існавалі і яўныя супярэчнасці. Даволі пашырана традыцыя, калі гісторыя навучальнай установы вядзецца ад папярэдніх, ніжэйшых па рангу ўстаноў, пры наяўнасці пераемнасці паміж імі. Так, Беларуская сельскагаспадарчая акадэмія лічыць датай сваго заснавання 1840 г., калі была адкрыта земляробчая школа. Той жа Магілёўскі педінстытут пасля свайго заснавання, як інстытут, праіснаваў толькі год. З 1919 по 1930 гг. у ім пад рознымі шылдамі працягвалі займацца падрыхтоўкай настаўнікаў. Калі гэтыя факты, дзякуючы пошукам Бандарэнка В. А., былі ўведзены ў навуковы абарот, то датай заснавання ўстановы пачалі лічыць не 1930, а 1918 г. Далей гэтага ў тыя часы, на жаль, не пайшлі. Гэта можна растлумачыць палітычнай кан'юнктурай тых гадоў, калі патрабавалася ўсяляк падкрэсліваць рэальныя і ўяўныя дасягненні сацыялізму. Усе лепшае імкнуліся весці ад кастрычніка 1917 г.

Безумоўна і тое, што не разглядаліся да рэвалюцыі як анты-ўрадавая дзейнасць шматлікія прашэнні аб аднаўленні дзейнасці Горы-Горацкага земляробчага інстытута, аб адкрыцці ў Магілёве ўніверсітэта або палітэхнічнага інстытута, якія перыядычна састаўляліся ў губерні. Асабліва актыўна ідэя стварэння ў Магілёве ўніверсітэта абмяркоўвалася з пачатку XX ст. Жыццё ставіла гэтае пытанне ў разрад першачарговых. Так, сесія Губернскага земскага сходу ў 1913, 1916 гг. прымала хадайніцтва аб адкрыцці ўніверсітэта для паўночна-заходняга краю ў Магілёве².

Прэтэндавалі на ўніверсітэт і іншыя гарады краю: Мінск, Віцебск, Вільня, Смаленск. Цікавая аргументацыя магілёўцаў аб перавагах іх горада ў гэтай справе. На першае месца пасля пачатку германскай вайны ставілася знаходжанне ў горадзе імператара Мікалая II і яго сям'і, а адсюль і неабходнасць азнаменавання гэтай «счастливейшей эпохи». Па-другое, усяляк падкрэслівалася цэнтральнае геаграфічнае становішча г. Магілёва (заўвага — у межы краю ўключалі і Смаленскую губерню!). Па-трэцяе, адзначаліся фінансавая і эканамічная магутнасці горада. І ў рэшце-рэшт — аддаленасць ад рэвалюцыйных цэнтраў³.

У канцы 1916 г. справа пачала прымаць канкрэтныя абрысы. Гасудар прыняў рашэнне аб адкрыцці некааалькіх ўніверсітэтаў з мэтай перш-наперш падрыхтоўкі медыцынскага персаналу. Аргументацыя магілёўцаў знаходзіла станоўчы водгук ва ўрадавых колах⁴. Але рэвалюцыйныя падзеі 1917 г. перашкодзілі выкананню гэтых планаў.

Падсумоўваючы, можна адзначыць, што традыцыйная аргументацыя на карысць 1918 г., як даты заснавання навучальнай установы МДПУ не з'яўляецца беззаганнай. Сёння ў Беларусі плануецца ўвесці да 5 тыпаў ВНУ. Многія інстытуты ўжо сталі ўніверсітэтамі. Магчыма, і наш педінстытут з цягам часу стане ўніверсітэтам. Няўжо зноў начнем яго гісторыю з белага ліста, забываючы ўласнае мінулае? Трэба аднавіць гістарычную справядлівасць у дачыненні да 1913 г. — года адкрыцця настаўніцкага інстытута ў г. Магілёве.

¹ Бондаренко В. А. Могилевский государственный педагогический институт. — Мн., 1978, С. 5—6.

² ЦДГА, РБ, ф. 2084, воп. 1, спр. 1257, а. 3.

³ Там жа, спр. 300, а. 14.

⁴ Там жа, а. 13—15.